

ANKARA ÜNİVERSİTESİ

İLÂHİYAT FAKÜLTESİ DERGİSİ

ANKARA ÜNİVERSİTESİ İLÂHİYAT FAKÜLTESİ
TARAFINDAN YILDA BİR ÇIKARILIR

Cilt : XXIX

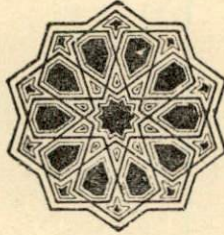

ANKARA ÜNİVERSİTESİ

İLÂHİYAT FAKÜLTESİ DERGİSİ

ANKARA ÜNİVERSİTESİ İLÂHİYAT FAKÜLTESİ
TARAFINDAN YILDA BİR ÇIKARILIR

Cilt : XXIX

İÇİNDEKİLER

Prof. Dr. Hüseyin ATAY: <i>Bilgi Teorisi (İlmin İmkânı)</i>	1
Prof. Dr. Süleyman ATEŞ: <i>Ahkâm ez-Zevac ve't-Talakki Dav'il Kitâbı ve's-Sünne</i>	41
Prof. Dr. Mehmet S. AYDIN <i>İkbâl'in Felsefesinde İnsan</i>	83
Çev. Prof. Dr. Mehmet S. AYDIN, <i>Tanrı ve Yunan Felsefesi</i> .	107
Prof. Dr. İsmail CERRAHOĞLU, <i>Abdurrahman İbnu'l-Cevzi ve "Zâdu'l-Mesîr fi İlmi't-Tefsîr" adlı eseri</i>	127
Prof. Dr. İbrahim A. ÇUBUKÇU, <i>Kültür Tarihimizde Sanatın Değeri</i>	135
Çev. Prof. Dr. Mehmet DAĞ, <i>Rudolf Bultman</i>	145
Prof. Dr. Mustafa FAYDA, <i>Vefatının 10. Yılı Dolayısıyla Türkistanlı Âlim Mübeşşir et-Tırâzî</i>	187
Prof. Dr. İsmet KAYAOĞLU, <i>İslâm Medeniyetinin Batıya Etkileri</i>	215
Prof. Dr. Ahmet UĞUR, <i>Kemal Paşa-Zade'nin VIII. Defteri</i>	223
Doç. Dr. Hayrani ALTINTAŞ, <i>Psikoloji Sözlüğü Üzerine Küçük Bir Deneme</i>	241
Doç. Dr. Hayrani ALTINTAŞ, <i>Psychologie Religieuse</i>	251
Doç. Dr. Rami AYAS, <i>Üniversitesi Gençliğinin Zihin Hayatı</i>	263
Çev. Doç. Dr. Mehmet AYDIN, <i>Yahudi Kaynaklarına Göre Yahudilik</i>	267
Doç. Dr. Sabri HİZMETLİ, <i>İbâdilikte Azzabe</i>	285
Çev. Yrd. Doç. Dr. Selahattin EROĞLU, <i>Allah'ın Sıfatları Hakkında Zemahşeri ve Beydâvî Arasındaki Münakaşalar</i>	303
Çev. Yard. Doç. Dr. Selahattin EROĞLU, <i>İlk Fıkhî Mezheplerin Kaynakları</i>	313
Yrd. Doç. Dr. Münir KOŞTAŞ, <i>Sosyalleşme (Socialisation)</i>	329

Çev. Yrd. Doç. Dr. Münir KOŞTAŞ <i>Bir Ülkenin Kıymet Hükümleri ve Dini Müesseseleri Nasıl İncelenir</i>	335
Doç. Dr. Abdurrahman KÜÇÜK, <i>Münafıklık ve Dönmelik Üzerinde Bir Araştırma</i>	347
Yrd. Doç. Dr. Ruhi KALENDER, <i>Türk Musikisi'nde Kullanılan Makamların Tesirleri</i>	361
Yrd. Doç. Dr. Nesimi YAZIZICI <i>Klâsik İslâm Döneminde Haberleşme Kurumu İle İlgili Bazı Mülâhazalar</i>	377
Ar. Gör. Ethem CEBECİOĞLU, <i>Prof. Nicholson'ın Kronolojik Esaslı Tasavvuf Tarifleri</i>	387

KEMAL PAŞA-ZADENİN VIII. DEFTERİ (Devamı)

Ahmet UĞUR

her birin bir kenāra tağtıldılar. Serdārlarınū kaçarken bir çāpük-süvār berķ-vār ardından irdi; sinān-ı (14a) ābdāruñ çeşme-sārından teşne-vü-pür-tāb cānına āb virdi. Zaḥm-ı rümḥ-i cān-sitānla zirhunuñ girihlerin söküb, ḳabā-yı beḳāsm çāk itdi; sinān-ı ḥün-feşāndan saçılan ḳanla naḳş-ı ḥayātın levḥ-i vücūddan yuyub pāk itdi.

Tehem-ten yekī nīze zed ber ber-eş
Be-ḥün-ı ciger ğarka şüd mīgfer-eş

Ol düşmen-i pür-keydi, ki şayda düşürdiler, mecāl virmeyüb, ḳaydın ḳayurdılar; seyfi-pür-ḥayfla başını, ki re's-i fitne-ydi, fi'l-ḥāl bedeninden ayurdılar.

Ḥā'ini şanma ki ber-ḥürdār olur
Yā kesilür başı yā ber-dār olur

Ol bī-ser-ü-sāmānuñ etbā'-u-eşyā'ından ele girenine emān virmeyüb öldürdiler; başlarınıñ, ki ḥabāb gibi pür-hevā-yı veġā idi, derisin yüzüb, içine şaman ḳoldurdılar.

Küşte hem eymen ne-şüd ez türk-tāz
Tā zi ser-eş pōst ne-kerdend bāz

Ebtāl-i ricāl-i ḳıtāl cidāllerini ki, nihāl-i, bōstān-ı meydān-ı cidāldi, ol başlarla ser-ā-ser zeyn itdiler. Ḥaşm-ı bed-fi'ālūñ mekr-ü-ālin ibtāl idüb, dergāh-ı pādīşāh-ı cihān-penāha ol bāġ-ı zafer nev-bāvelerin ge-türüb gitdiler.

Mezkūr-maḳhūr-ı güm-rāhuñ rāh-ı ḥiyānete
,azmi muḳarrer olcaḳ, cihet-i ḥazm r'āyet olındığı, Şāhzāde
Sultān ,Abdullāh ve bilesince olan a'yān-ı sipāh ordu-yı ger-
dün-pūya da'vet olındığını beyān eyler.

Vech-i mestūr üzerine mezbūr Angurı begi Meḥmed Begden ḥā-bāşet-i ünnetden nāşī olan cināyet-i ḥiyānet zāhir olcaḳ, Ḳaraman-oġlı Ḳāsim Begüñ, ki bed-nijādlaruñ başı-ydı, ifsād-u-irşādī-yle fermān-i sultān-ı cihāna ,işyānı iştihār bulcaḳ, sā'ir ümerā-yı rezm-ārāya daḥi, ki Gedik Ahmed Paşa-yla bile düşmen civārında ḫururlardı, muḳtażā-yı

hazm üzerine sū'-i zann sārī oldu. Ol bed-kirdāruñ ucından kalan serdārıların da adları yavuz olup, cümlesinüñ şânında bünyân-ı itimâ-nân-ı kalb yıkıldı ve bünyâd-ı itimâd bozuldu.

Çü ez kavmî yekî bi-dânişi kerd
Ne kih-râ menzilet mâned ne mih-râ
Ne-didestî ki gâvî der ,alef-zâr
Be-yâlâyed heme gâvân-ı dih-râ

Şart-ı fart-ı ihtiyâţ r'âyet olunub, cânib-i himâ-yı hazm himâyet olunub, cenâb-ı kâmyâb-ı Sultân ,Abdullâha ve bâbında mülâzim olan sipâh-ı vilâyet-penâhuñ serdârlarına-vu-sâlârlarına mişâl-i lâzımü'l-ımtişâl irsâl olındı. Mefhûm-ı merkûmı bu ki: "Zinhâr, olmaya ki haşm-ı bed-kirdâra tolaşasız. Cidâl-ü-kıtâl tedbirin koyub, levh-i ,azmden naşş-ı rezmi yuyub, âheng-i cengi te'hîr idesiz. Hükûm-i hümâyûn ve nişân-ı meymûn vardıgı gibi, ihmâl-ü-imhâl itmeyüb gelesiz, gidesiz "Acele ile ordu-yı gerdün-püy-u-hâmûn-peymâya ulaşasız".

Fermân-ı vâcibü'l-iz'ân-ı sultânî-le ,âmil olub, ,adû-yı kîne-cüyuñ hayl-i seyl-püy önünden oyulub, mezkûr Şâhzâde-i ,âli-cenâb rikâbında mülâzim olan (14b) serdârlar ve sâlârlar geldiler. Şehriyâr-ı kâmyâbuñ âsitân-ı âsümân-mikdârında şeref-i zemîn-bûsa irdiler. Fevc-fevc leşker-i düşmen-şiker âb-ı cüybâr gibi zırh-püş, ve şehâb-ı nev-bahâr gibi cüş-u-hurüşla mevc urub, nehrler gibi ki bahre koyula, ordu-yı geyhân-püya girdiler.

Sipâh ender âmed hemî fevc-gevc
Ber ân sân ki ber hîzed ez âb mevc

Sultân Öyügi civârında mevâkib-i kevâkib-şümâr bir araya müctemi' oldu; deryâ-mevc fevclerle dereler içi pür olub, küh-şüküh gürüh-lerle şahrâlar töldi. Şehriyâr-ı kâmkâr hayl-i cerrâr-ı seyl-reftârla bahr-i revân gibi diyâr-ı Karamana togru aqub giderken, haşm-ı nâ-be-kârı yanndağı bed-kirdârlarla dârü'l-mülk-i Konya üzerine konub oturur mülâhaza iderken, âdem geldi, irdi. Şöyle haber virdi ki, Sultân Cem hadem-ü-haşemi-yle ol diyârdan göçdi, Angurı cânibine gitdi. Mehmed Beg, ki sâbıkâ hâli ma'lûm oldu-ydı, vâkı'asını işidicek, Rûm çerisinüñ üzerine hücum itdi.

Bu haber muqarrer olcaq, Sultân-ı âsümân-cenâb, âfitâb-ı hilâl-rikâb, ,inân-ı şihâb-mişâlin Angurı tarafına şarf kılub, cüyüş-ı deryâ-cüşla şehâb-ı nev-bahâr'u-seylâb-ı kühsâr gibi yürüdi. Ugraduğı yeri, küh-u-şahrâyı, deşt-ü-deri, âdem denizine, ki deryâ-yı âhenin-mevedür, garqa virüb, miyân-ı zemîn-ü-âsümânı gerd-i râhla töldürdü, ve rüy-ı mihr-ü-mâhı gubâr-ı siyâh-ı sipâh bürüdi.

Göge ol kadar ağdı gerd-i siyâh
Ki açıldı mâhî vü örtüldi mâh

Sakarya şuyımı ki geçdi, ikdâm eyledi ki, düşmen üzerine ilk ahşam-dan ilgar eyleye; Angurî şahrâsına günle bile toğub, hayl-i nücüm gibi leşker-i haşmî tărümâr eyleye. Çün bu ,azm üzerine cezm olub, rây-ı hazm-ârây muqarrer oldı; beglere ve leşkere, “yaragıñuz yasağıñuz görürün”, diyü haber oldı. Sipâh-ı zafer-penâbuñ süvâr-ı kârzârî ve piyâdesinün rezme âmâdesi ve gîr-ü-dâra yararı güzîn olındı; hayl-i cerrâr-ı seyl-reftârüñ efvâc-ı deryâ-emvâcından elli biñ miqdârı sâz-u-selebi müheyyâ-vu-müretteb için çîn olındı.

Heme siper-ten ü şimşîr-dest ü tîr-engüşt
Heme sipeh-şiken ü div-bend ü pil şikâr

Sultân ,Abdullâha buyurıldı, hazîne-vü-hayme-vü-ğargâh ve havâşi-vü-mevâşi-yi sipâh muhafazası için ordu-yı âsümân-ıştibâhda tura İshâk Paşaya daği emr oldı ki, hadem-ü-ğaşemin alub, mezkûr şâhzâde ile bile girüde dündâra kalub, ne hizmet-ü-maşlahat düşerse göre.

Sultân-ı cihân-cüy hayl-i seyl-püyla
Angurî diyârına ilgar itdüğini, ,adû-yı
tünd-hüy haberdâr olub, kâr-u-bâr-ı qarârı
şaçub, kaçub gitdüğini beyân eyler.

Ferîdün-ı Kāvüs-şevket buyurdı, kūs-ı rihlet urub, kerrenây-ı ,azîmet yryb, hayl-i gerdün-heybet seyl-i hāmün-neverd gibi yola yürüdiler; Sultân-ı tâc-bağşuñ Rüstem-i şâhib-rağş ve Tūs-ı zerrîne-kefş gibi kulları iki kollarında tîg-i benefş-ü-bayrak-ı berğ-dirahşla yeri gögi bürüdiler.

Be-feryâd-ı kūs ez der-i şchriyâr
Cihân şüd zi bâng-i ceres bî-qarâr (15a)

Ahşam olub, hengâme-i şâm germ olmuş ve hayl-i Zengibâr diyâr-ı Rûma tolmışdı ki, ceşş-i zafer-kîş seyl-i kühsâr gibi revân oldı; mâh-ı encüm-sipâh, Şâh-ı Keyvân-bârgâh ol gice şabâha dek bir mağâmde ârâm itmeyüb, şihâbla hem-sinēn ve âsümânla hem-'inân oldı. Kûh-şükûh gürûhlaruñ hareketinden yerler yarıldı; yarındası kuşluğın Angurî nâhiyetine varıldı. Haşm-ı nâ-be-kârüñ leşker-i cerrârından ol diyârda deyyâr zâhir olmadı; ol sipâh-ı güm-râhuñ sefid-ü-siyâhından kimse ol mekânda nişân bulmadı. Meger ki, Pâdişâh-ı zafer-penâhuñ yakın geldüğini bilmişler imiş; hayl-i seyl-reftâr yollarını bağlamadın kaçmağ tedârükün kılmışlar imiş. Âfitâb-ı cihân-tâbuñ pertevine döymeyüb, mâh-ı nev gibi şabâh olunca küymeyüb, düşmen-i bed-fercâm ilk ah-

şamdan encüm gibi encümin tağıtmış; şafağ gibi içine od düşmüş ve gerdün gibi bî-ķarār olub, ħirmen-i şabri keh-ķeşān gibi tār-u-mār olub, esb-i şihāb-reftārla şabāħa dek gitmiş.

Māh-ı nev gerçi şāh-ı encümdür
Döyemez āfitāb pertevine
Gün katında ki şem'-i 'ālemdür
Māh-ı nev ne ola vu pertevi ne

Çün Şehriyār-ı düşmen-şikār ħaşm ele girmedi gördi, ne tarafa kaçub gitdüğin şorub, bilüb, ardın sürdi. Angurıdan ānaru göçüb vardı, Muğan Gölü kenārına ķondı. Ve ol diyārı şerār-ı sinān ve leheb-i şimşir-i berķ-nişānla āteş-ħāne-i MūĖāna döndürdi.

Āşaf-ı şaff-der, serdār-ı dilāver İskender Paşa-yı muzaffere Anadolı ķerisinden ve ķapu ħalkından bir nice ķoşun leşker ķoşub, düşmenüñ ardınca ilĖar gönderdi. Ol seyl-i leyl gibi ħayl-i bî-meyl ebr-vār ebreş-i āteş-reftārı ķoşub, kenār-ı māħda encüm gibi mezkūr sipeħ-sālār-ı cān-sipāruñ yanına düşüb, bād-ı demān gibi esdiler, ve āb-ı seyl-i revān gibi yol kesdiler. Ve ħaşm-ı bed-kirdāruñ ardınca vardılar, Eregli diyārına çıkdılar. Yanındağı tāĖileri tāĖıdub, ol serkeşi ovadan taĖa ķovub, etbā'-u-eşyā'ımuñ ovadan burnun ovub, āteş gibi taşa tıkdılar.

Pādişāh-ı kişver-penāħ dağı Ėeñince yürüyüb, siyāħi-yi sipāħı-yle yerüñ yüzun bürüyüb, Kızıl Irmaķ kenārından Akşarāya çıkdı. Sāħib-ķırān-ı zamānuñ ordu-yı cihān-peymāyı ol şahrā-yı ħurrem-fezāya ķonub, düm-i nize şerāya indi ve ķubbe-i bārgāħ Süreyyāya çıkdı.

Firū şüd be-māħi vü ber şüd be-māħ
Düm-i nize vü ķubbe-i bārgāħ

Sahil-i ħayl-ü-şavt-i feresden, şadā'yı derāy-u-şit-i ceresden mezkūr şahrānuñ etrāf-u-eknāfi ĖulĖul tıldı; kızıl otaķlar ile ķārsü-yı fezā lāleler tılub, münakķaş ħaymelerle rüy-ı hevā ser-ā-ser Ėul-Ėul oldu.

Ėayme pür ez Ėul çü Ėülistān nümüd
V-ez Ėül-i ü deşt çü bostān nümüd

Ol gün ki Şehriyār-ı kāmķār ferr-i meymūnı ve sāye-i hümāyūm-yle Akşarāya şeref virdi, sipeħsālār-ı diyār-ı Rūm Süleymān Beg ol būmuñ şehbāzları-yle geldi, muğayyem-i mükerreme irdi. (15b) Angurı sancağı negi Meħmed Begüñ ser-i bî-sāmānın bir nice yüz başlarla, ki sābıķā zikri beyān olan şavaşda kesilmişdi, āsitān-ı sa'ādet-āşiyān-ı Sultāna iletđi. Sinān-ı tiz-zebān lisān-ı rüşen-beyānla ol bed-fercāmlaruñ serencāmın, alā rü'üsi'l-enām 'ilām idüb, ħāşş-u-'amma cināyet-i Ėiyā-netüñ vaĖāmet-i ,āķıbetin i'lān itđi.

Düşmen-i bî-mağzûn inmez nizeñ ucından başı
Kâse-i hâlî gibi şu üzre tütmişdur qarâr

Ol şavaşda baş kesenlere ve yoldaşlık idenlere hil'atler virildi ve himmetler ohndı; menâşib-ı ,âliyeye teraqqiler itdiler, her birinüñ hâline münâsib ri'âyetler ohndı.

Pâdişâh-ı kişver-penâh oradan göçüb, Larendeye vardı. Hayl-ü-sipâhla ve hayme-vü-hargâhla ol deşt-ü-der taldı. İlğara giden leşker-i cerrâr-ı düşmen-şikâr dañi geldi, ol yerde ordu-yı hâmün-püy-yı Sulţân-ı cihân-cüya mülhak oldı.

Zü'l-Şadr-oğlı ,Alâ'ü ,d-Devle Beg serir-i
kürsi-nazir öninde müşüle vuşul
bulduğını, Süleymân-ı zamânuñ divân-ı
âsümân-nişânında ferâvân piş-keşleri
çekilüb, maqbül olduğını beyân eyler.

Emir-i mu'azzam, nüyin-i a'zam Süleymân Beg-oğlı 'Alâ'ü'd-Devle Bege, ki Elbistân diyârınıñ şehriyârı ve Zü'l-Şadr Türkmânıñ sâlârı-ydı, der-i âsitân-ı âsümân-nişân-ı hâkâniden mişâl-i vâcibü'l-ittihâ'la hükm-i cihân-muţâ' irsâl olunub, etbâ'-u-eşyâ'-ı-yle sefer-i zafer-eşere da'vet olupdururdu. Ol dañi fermân-ı 'âli-şân-ı sulţânîye cân-u-dilden inkiyâd idüb, ceşş-i cerrârınıñ işe yararın ürüb, encâd-ı ecnâdın intikâd idüb, divân-ı Süleymân-ı zamânda lâ'ik piş-keşler kaydın kayurub, yarağ-u-yasağı-yle hâzır olub, Pâdişâh-ı 'âlem-penâhuñ maqdem-i mükerremle Karaman diyârını teşrif itmesine nâzir olub-tururdu. Vaqt-i ma'hûd-u-zamân-ı mev'ûd iricek, hizmet kemerin miyân-ı cânâ kuşanub yola girdi; hazret-i Hudâvendigâr Larendede kenârındaki şahrâda konub otururken, geldi irdi.

İrdi ceşş-i bañr-cüş-ı Türkmân
Oldı kiş-i çarñ pür-tir-ü-kemân

Ol gün ki mezkûr serdar-ı kâmkârıñ ordu-yı gerdün-mişâle gelecegin işitdiler, emr oldı, ümerâ-yı 'izâm ve vüzerâ-yı kirâm ikrâm-u-iclâlle istikbâl itdiler. Erkân-ı divân yanına düşüb, r'âyetle menziline getürdiler; nüzül-ü-ni'met gönderüb, merâsim-i ziyâfeti yerine yetürdiler. Ol gice maqâmında ârâm idüb, seher-gâhdan divân-ı Sulţân-ı cihân-penâha hâzır oldı, ve gün gibi âsitân-ı âsümân-nişânında baş urdu. Ol zıll-i Yezdânıñ ki çall-ı ihsânı mâye-i 'ummân-ı keremdür, pâye-i serir-i kürsi-nazirinde sâye gibi zemîn-büs idüb, piş-keşin 'arz idince turdu.

Piş-keş evşâfını beyân eyler.

Berķ-tāz-u-ra'd-āvāz tāziler, ki nişib-ü-firāza kazā-yı mahtūm ve du'ā-yı mazlūm gibi iner ve çıkardı; na'l-i āteş-fi'l ve hamle-i şarşar-eşerle başduğı yerūn cigerin (16a) yaķar, ve toķinsa Sedd-i İskenderi yıķardı.

Ayaķları vu elleri ķavs ü tir
 Kulaķları peykān-ı ser-tiz-i sehm
 Atılsaydı ardından irişmeye
 Kemān-ı gümāndan çıkan sehm-i vehm

Kūh-peyker-ü-şūkūh-gūster develer, hāk gibi girānseng ve kāh gibi sebūk-ķiz, āteş gibi germ-pey ve āb gibi nerm-rev, bād gibi tiz-dev-i gerd-engiz.

Gerden çü kemān u pāy çün tir
 Çün tir-ü-kemān pey-eş cihān-gir
 Baħr-est çü mevc-ü-kef ber āred
 Der germi-yi pūye ebr bāred

Piş-keşleri dīvān-ı Süleymān-ı zamānda hayyiz-i ķabüle ve kendüsi şeref-i müşüle vuşul buldı; ve envā'-ı iştinā'-ı şāhāne ile akrān arasında imtiyāz bulub, eşnāf-ı elķāf-ı ħusrevāne ile emşāl içinde ser-efrāz oldu. İcāzet virilmeli olcaķ, ħazret-i Ĥudāvendigār pādişāhāne cem'iyet eyleyüb, müsāferet itdi; anuñ ħaķķında olan 'ināyet-i bī-nihāyetinüñ āşārın izħār eyleyüb, şohbete ķağırdı ve muşāħabet itdi. Bir ucı dönmez şahrā-yı ħurrem-fezāda evc-i gerdūna berāber ķetr-i hümāyūni-vü-ħākāni ķuruldı; altında bisāt-ı neşāt baş olub, Sultān-ı zamān-içün serir-i āsümān-nażir-i süleymāni uruldı.

Ėetr-i sefid āmede ķarķ-ı ümid
 Beyza-ı İslām ez-ü rü-sefid
 Şekl-i vey ez fark-ı Şeh-i kāmyāb
 Pāre-i nürī hem ez ān āfitāb

Altun üsküflülerle meclis nergis toľub, gülzār-ı bahār gibi miyān-ı hāmūn-ı hümāyūn zeyn olub, Tāc-dār-ı firüz-baħt gül gibi firuze taħta geçdi oturdı; serv (-ü- çinār) gibi zeberdest serdārlar şaff-şaff olub, ķarşusunda ayağın tırdı. Kenār-ı serir-i gerdūn-nażirde 'Alā'ü 'd-Devle Bege yer ta'yin olındı; māh-ı nev gibi Şāh-ı āsümān-bārgāh nazarında geldi, çök urdı. Nefā'is-i et' imenüñ envā'ı ve leŧtā'if-i eşribenüñ eşnāfi terkib-ü-tertib olınmışdı. Bisāt-ı süleymāni üzerine simāt-ı sultāni döşendi. Ol ziyāfet-içün ħāzır olan ni'met-i bī-nihāyet şol ķadar vāfirdi ki, yinmeğle āħir olmadı; dökildi ķaldı; ol yerūn Türk-ü-Türkmāni taşımadan üşendi. Zerrin-ü-simīn evāni ile gülzār-ı cihān pür-nergis-ü-zanbaķ oldu; fağfuri çiniler ve altun-gümüş sinilerle sofrā-ı zemīn toľdı.

Sofra-ı âsümân-bisât-ı zemîn
Oldı pür-hûn-ı tâze vü rengîn

Çün ta'am-ı cennet-ta'mında nazif yemekler yindi, ve Selsebil-lezzetli latîf şerbetler, ki sebîl olmışdı, içildi, ol maşlahat tamâm oldı. Hûş-el-hân-u-şîrîn-zebân câri kâriler kelâm-ı Bâriden bir kaç âyet-i miskiyetü hitâmla şohbeti itmâm itdiler. 'Alâ'ü 'd-Devle Beg meclisden tırıcak, zemîn-bûs idüb baş urıcaq, şâhâne libâslardan arkasına hil'at-i semîn virüb, önüne bahri қоtâsla esb-i zerrîn çekdiler. Müretteb sâ'ir ümerâya daği müzzehheb cämeler virildi, (16b) ve yerlerine gtdiler.

Hâzret-i şâhib-kırân Sultân Ceme resûl
irsâl idüb, cädde-i inkıyâda da'vet
itdügini; fermân-ı vâcibü'l-ımtişâle
itâ'at eylemeyüb, ülü'l-emrûn buyruğına
muhälefet itdügini beyân eyler.

'Alâ'ü 'd-Devle Bege destür virilüb, sürürle vilâyetine gtdükden soñra, hâzret-i Hudâvendigâr ol diyârda bir kaç gün oturağ idüb tırdı; Sultân Ceme, ki hadem-ü-şâsemînüñ varı-yle varub Kara Tâşa baş soğmuşdı, resûl gönderüb, cädde-i itâ'ate da'vet itmek yarağm gördi.

Mevlânâ 'Alâ'eddini, ki harem-i kerem-penâh-ı Pâdişâh-ı hilâfet-destgâhda imâm-ı 'azimü's-şândı, feşâhat-i kelâmla Şâhbân-ı zamân ve talâkat-i lisân ve zelâkat-i beyânla müşârün ileyhi bi'l-benândı, fahr-ı ümerâ-yı 'izâm ve şadr-ı küberâ-yı kirâm Bahşâyış Ağa-oğlı İlyâs Bege, ki bahşış-i ilâhi ile kulüb-ı nâsuñ maqbûli-ydi, қоşub, risâlet hizmetine ta'yîn itdi. Mezkûr sefir-i rûşen-zamîr Sultân Cemün hizmetine vuşul bulub, vech-i ma'kül üzerine sefâret maşlahatinüñ itmâmında ihtimâm idüb, ol maqâma mülâ'im kelâm ne ise didi, işitdi. Emmâ ebvâb-ı işgâyı mesâmîr-i hizlânla meslûd, ve etnâb-ı muhälefeti evtâd-ı 'işyânla meşdüd buldı. Gördi ki, pend südmend degül, ve mâ'ale'r-resûli ille'l-belâg diyüb, döndi gtdi.

Kişinüñ sürçicek bahtı ayağı
İşitmez nâşihüñ sözün kulağı

Sultân-ı cihân-sitân gördi ki, düşmen-i bed-gümân döst sözün işitmez; didükleri kâr felâhi itmez ve gösterdükleri râh şalâha gitmez. Muhaqqak bildi ki, işlâha kıabil degül; şulha rızası yok, şalâha mâ'il degül.

Zahmet-i bi-fâ'ide-st (ân) vesme ber ebrü-yı kûr

Çeşm-i a'mâyı tütüya bînâ kılmaz; gûş-ı ker dem-i efsün-gerle açılmaz, diyüb, aqdâm-ı ikdâm üzerine tırdı, ve baş baş beglere ve serdârlara buyurdu. Cüyüş-ı âhen-püş-u-âteş-pâşı yürüdüb, yerün yüzünde yeşeren

sebzeleri kurudub, Taş İçine kol-kol yürüdiler; harbe-gir dilirleri ve nize-dâr çâpük-süvârları taraf taraf göndürüb, gül-gün bayraklarla ol kühsârî lâlezâra döndürüb, direfş-i âteş-dirahşuñ niķâbı-yle 'arûs-ı âfitâbuñ yüzün bürüdiler. Berķ gibi tiz-tâz gâziler, bindükleri bād-ķiz tâziler,

Çü ber seng sūdî süm-i seng-reng
Be-ferseng reftî

yoluñ taşın yün gibi dtdiler, taġuñ baġrını pür-dâġ itdiler. Esb-i âzer-güşesp-ħamle-vü-bād-reftaruñ ayaġındaġı na'l-i âteş-bâruñ şerârı-yle sine-i kühsâr ħap-ķara yandı; ġiriv-i kûs-u-naķâre ile tâķ-ı âbnûs pür-ħurûş olub, şafir-i nefir ve şadâ-yı kerrenâyıla taġ-u-taş yanķulandı.

O ġavġâdan yoluñ taġı vu taşı
Uyanub uyķudan ħaldurdu başı

Yeñiçeri ve 'Azab pür-sâz-u-seleb olub, alayların düzdiler; Ķara Taşuñ içini ser-â-ser baġlayub, /av (17a) süzer ġibi süzdiler.

Sultân Cem görđi ki, deryâ-yı belâ mevc urub, eġrâf-u-eknâfın aldı; yer ħara iken kaçub deñize girmezse girdâb-ı ġirüdârda ħaldı. Taht-u-külâhdan geġüb, ħayl-ü-sipâhı taġıtdı; raht-u-büngâhı döküb, ħayme-vü-ħargâhı terk itdi. Baġrı başı-yle ve gözi yaşı-yle mülk-i 'Osmândan ħuru başı-yle ħıķdı, Ķara Taşdan Akdeñize girdi; taht sahtlġı ve tâc acısı-yle cân-ı şirinin deryâ-yı şûra şalub, bâr-u-büngâhı berg-i kâh ġibi havâyaya virdi. Taht-i Cemi gemi tahtasına deġişüb, mülk-i Ķaramanı fülk-i ser-gerdâna tebdil itdi. Bisâf-ı firârı mâya şalub, 'inân-ı ihtiyârı havâyaya virdi ve geġdi, Rodosa gitdi. Küffâr eline düşüb, nâr-ı ġayret-i 'arla dutuşub, fülk-i tarârın girdâb-ı ħayret aldı. Bu yañada vilâyet-ü-diyâr ġül-i bi-ħâr olub, Şehriyâr-ı kâmkâruñ ħabza-ı iķtidârında ħaldı. *Kuli'llâħümme, Mâlike'l-mülki, tü'ti'l-mülke men teşâ'ü ve tenzi'u'l-mülke mimen teşâ'ü.*

Yekî-râ sezâvâr-ı taht âferid
Yekî-râ çünin şür-baht âferid

Bir zamân Rodos içinde maħbûs ġibi tırdı; anda tırmaġla derdine dermân yok görđi. Oradan Firenze nâhiyetine riħlet itdi; anda daħi tıramayub, iķlîm-i Rîme gitdi. Ĥarâret-i ħasret-i diyârla nâr ġibi tef-ütâb tölub, müddet-i medid-ü-'ahd-i ba'id cezâ'irde sâ'ir olub, âb ġibi biķarâr oldı. Her ne râha ki 'ubür itdi, nâ-gâh ayaġı çâh-ı şübûra geġdi. Her ne devħaya ki el şundu, ħâr-ı nevħa-yla zâr-u-dil-figâr oldı. Ĥadem-ü-ħaşemi, etbâ'-u-eşyâ'ı taġılub, yanından gitdi. Aşħâbinuñ ve aħbâbinuñ kimi öldi, kiminuñ cânına yitdi, ġurbet zaħmetine døyemeyüb, muşâħabetinden ferâġat itdi.

Me-bādā hiç les-râ tengî-yi hâl
Ki sâye-ş nîz bü-grîzed zi-dünbâl

Mādāmki kendü kayd-i hayâtda idi, şayd-ı cāmı dām-ı kā'inâtda idi, her ne maķāmda olsa Sultān-ı cihānuñ ihsān-ı bî-imtinānından sāl-be-sāl kırk biñ efrenci filürî işāl olurdı; mühimmât maşlahati ol mälla müheyyā-vu-müretteb olub, esbāb-ı ma'îşeti ol in'āmla intizām bulurdı. On iki yıl tamām hāl-i bed-fercāmı bu minvāl üzerine gitti; ta'rih-i hicretüñ tokuz yüzinde müddet-i eyyām-ı 'ömri nihāyetine yitdi. Cāy-ı gurûrdan sarāy-ı sürûra rişlet idüb, il gün refāhiyet taldı ve ehl-u vilāyet huzûr buldı. Fevti sebep-i intizām-ı ahvāl-i Benî Âdem olmağın, mevtine "ayn-i nizām-ı âlem" ta'rih oldı. Meyyitini getürüb, Burusada ecdād-ı emcādnuñ kabirleri kurbinde defn itdiler. Ceride-i eyyāmdan nām-u nişānı mahv olub gitti; hāşş-u-'āmm dāsitanın unutdılar.

Anuñ dağı zamān hāk itdi cāmın
Anuñ dağı zemīn çāk itdi hāmın

Oğuz Hān adlu bir oğlancığı olmuşdı, henüz atası hayâtda iken ölmüşdi. Ulalub, evān-ı bülûğa yitmemişdi. Belki ağzından süd koşusu dağı gitmemişdi. Kendüden soñra diyār-ı Mısrda (17b) bir kıızı kaldı. Hāzret-i Hudāvendigār getürüb, ri'āyet eyledi. Etbā'-u-esyā'ına hällü hālīne münāsib menāşib virüb, her birine himmet-ü-'ināyet eyledi.

Qaraman Oğı Kāsım Beg şî'ar-ı itā'ati
izhār itdüğini, fermān-ı vācibü'l-i'tibārı
güş-ı hüş ve iz'ānla işitdüğini beyān eyler.

Sultān Cem deñize giricek Qaraman Oğı Kāsım Beg kenār-ı küh-sārda yalnız kaldı; eṭrāfından leşker-i düşmen-şikār iricek sefine-i qarārını girdāb-ı hayret aldı. Nā-çār olcak, āsitān-ı Hākān-ı cihān-sitāna resül gönderüb, suçın diledi; ol rü-siyāh günāhından istigfār eyledi. Sultān-ı ḥatā-püş-u-'atā-bahşānuñ mücrim kulın gerek öldürsün gerek kovsun diyü lisān-ı ıztırarla itizār eyledi.

Çü hürşid-i şubḥ ez pey-i itizār
Be-tiğ-u-kefen āmed ez kühsār

Me'mül-ü-mes'uli Sultān-ı kerimü's-şān-u-'azimü ihsāna 'arz olacak, kendüye ve etbā'-u-esyā'ına haşem-i ḥışmınuñ sihām-ı ḥün-āşāmından ve sinān-ı cān-sitānından emān virdi. Emmā ol bed-ḥüy-u-dü-rüyü tiğ gibi yüzine getürmeyüb, tır-i pertāb gibi kenāra atdı. Ser-hadd-i kişver-i Qaramanda bir ḥarābe yer ta'yin itdi. Büm-ı şüm gibi vardı, ol vīrāneye girdi.

Der ân merz-i şûm-ı nigûn-hânedân
 Dihî bûd vîrân u bûm-âşiyân
 Bedû dâd bâz gerded zi râh
 Bered cân zi tiğ-ü-sinân-ı sipâh

Çün Sultân Cemûn hadem-ü-şaşemi târumâr olub, kendüsi diyâr-ı Rûmda ârâm idemeyüb, 'ârından dönüb, Şâma dağı gidemeyüb çıktı, Firengistâna gitti. şâhib-i bed-fercâm ve muşâhib-i nekbet-encâmı Karaman Oğlu Kâsım Beg serkeşliği koyub, âsitân-ı itâ'ate baş indürdi ve hizmete iltizâm itdi. Ol âteş-i fitne kendüyi deryâya virmeğe şereri şerri muntafi oldı; bu mâdde-i fesâd şûret-i inkiyâda girmegle eşeri zararı müntefi oldı. Taş İlinûn sâ'ir serkeşleri dağı, tav'an ev rev'an, âsitân-ı hizmete baş indirdiler ve tavk-ı itâ'ate boyun virdiler. Ba'zı irâdet-ü-ihtiyârla, ba'zı kerâhet-ü-izîrârla kabza-ı muţâva'ate ve beyza-ı mütâba'ate girdiler.

Hzret-i Hudâvendigâr Taş İlinûn, ki gâyet-i menâ'at ve nihâyet-i haşânetle ma'ruuf-u-mevşûf diyârdur, içinde Mâre adı-yle iştiâr bulan hişârı 'imâret eylemeğe ikdâm idüb, bir az müddet ol maķâmda ârâm eyledi; leşker-i düşmen-şikeri mezkûr kişverûn mecma'-ı fesâd ve menba'-ı 'inâd olmağla meşhûr olan kenârların târumâr idüb, Varsaķ hârâmileri kanda varsa kayde çeküb, ol bed-fercâmları şayd-ü-şikâr idüb, işlerin tamâm eyledi.

Âteş-i fitneyi söyündürdi
 Müfsidûn bağrını göyündürdi

Oradan, kâhir-ü-zâhir, devletle döndi geldi, İç İle girdi. Düstür-ı muķarrer üzerine begleri (18a) hil'atlayub, leşkere destür virdi. Ümerâ-yı şâhib-livâyı hıfz-ı mesâlik ve zabt-ı memâlik maşlahati-çün yerlü yerine gönderdi; kendüsi vüzerâ-yı rüşen-râyla 'inân-ı 'azîmeti müstaķarr-ı serir-i salţanat tarafına döndürdi. Kudûm-ı mübâreki-yle dârü 'l-mülk-i Rûmuñ, ki gur-re-i emâkin-i 'âlem ve sürre-i mesâkin-i Benî Âdemdür, sûrı sürür-u-ħubûr taldı. Bu vâki'a, ki mevâķi'mda taķrîr-ü-tahrîr olındı, Hzret-i risâletün hicreti ta'rîhinün sekiz yüz seksen yedi senesinde vuķû'-u-şüyû' buldı.

Mezkûr senenün şühürinde İskender Paşaya, ki cür'et-ü-celâdetle meşhûr olan şaff-der serverlerdendi, sefer-i muzafferde itdügi hizmetler maķbûl-ü-meşkûr olub, Anaţoli beglerbegiligi virildi. Şir-i jiyân-ı neyistân-ı secâ'at, bebr-i beyân-ı beyâbân-ı mehâbet Sinân Paşaya, ki sâbiķâ mezbûr memâlikde melikül-ümerâ idi, kapudanhķ virilüb, berây-ı maşlahat bir az müddet ma'ħud hizmetden ayrıldı. Anaţoli mülkinde

ümür-ı cümhür-ı enâm silk-i intizâma gelüb, sünen-i salţanat senen-i istiķâmet-ü-nehc-i selâmet üzerine cârî olcaķ, Rümili maşâlihîn görmeg-içün Sulţân-ı İslâm 'inân-ı ihtimâmı mezkûr ma'mûre tarafına şarf itdi. Dâru 'n-naşr-ı Kostañtinde, ki nâdiretü'l-'aşrdur, bir zamân ârâm itdükden şoñra, kaşr-i bihişt-âyîninde, ki hâl-i 'arûs-ı nâzenîn gibi nişâne-i rûy-ı zemîndür, sürürle huzûr idüb, gerd-i fütür-u-keder-i sefer gitedükden şoñra, göçüb Edirne cânibine gitdi.

Vardı ol şehre daļı virdi şeref
Behre-i luţf aldı andan her taraf

Kudüm-ı meymûnı-yle ol merzübümü ma'mûr idüb, säye-i hümayûnı-yle ol tarafa şeref virdi. Hengâm-ı şitâyı ol maķâmda geçürüp, sarây-ı 'arş-âsâya, ki şehnîşinine çarķ-ı berîn kem-pâyedür, girdi. Le-ţâ'if-i in'âm-ı şâmili ve ihsân-ı kâmilî tavvâ'if-i emîre ve fakîre, celîle ve zelîle sebîl olub, şehâb-ı nevâlınden ervân olan âb-ı zülâl-i efzâli, ki selsebil-i cinân gibi bî-imtinândur, kâam-ı havâşş-u-'avamma irüb, kâffe-i enâma 'amm oldu. Envâr-ı riyâset-i bâhiresi-yle etrâf-u-eknâf-ı memâlikden deycür-ı şerr-ü-şûr zâ'il ve zâlâm-ı zulm-ü-sitem muzmañıl olub, âşâr-ı siyâset-i zâhiresi-yle mesâlik-i pür-mehâlik emn-ü-üemân tolub, muķim-ü-müsâfir deşt-ü-derde, bahr-ü-berde huzûr-ı tâm buldı.

Cihânda fitneden kalmadı âşâr
Güzeller gâmzesinde var ise var
Haţâ didüm irelden 'ahd-i Sulţân
Düşinde fitne görmez çeşm-i hûbân

Gedik Ahmed Paşa bezm-i sürürda hamr-i gurûrle
mesrûr iken emri âhir olduĝını, sâķi-yi devrân-ı
bî-mihr elinden peymâne-i 'ömri zehr-i kaħr-i
dehr ile torduĝını beyân eyler.

Gedik Ahmed Paşa, ki şecâ'at-ü-celâdetle mevşûf, şehâmet-ü-şarâmetle ma'rûf olan dilir-ü-şâhib-tedbîr serdârlaruñ biri-yidi, hengâm-ı neberd olsa dürüst merd idi, emmâ saffrâ-yı hiddete boyanmış şîr-i zerd idi. Dürüşt-hüy-u-türüş-rüy, kendözi haşın, sözi iri-yidi. Şîr gibi (18b) her zamânda alnı pür-çindi; müjgânı sehmi-ı hışm, ebrûsı lemân-ı kîndi.

Çü ebrû kemân dâşt dâ'im be-zih
Cebîn-eş girih-ber-girih çün zirih
Çü süsen heme tiĝ bûd u zebân
Ki bâ-tiĝ bûd-eş zebân der miyân

Gerçi şemşîr-i cihân-girle nice yerler müsahħar itmiş, leşker tedbîrinde bî-naẓîr sipehsâlâr idi, emmâ dimâĝ-ı pür-fesâdı bād-ı gurûrle tölmişdi,

ser-i bi-sāmānında serkeşlik hevāsı var idi. Sultān-ı cihānuñ huzūrında küstāhāne ibrāmı iderdi; itmām-ı mehāmm-i merāmında haddinden taşra ikdāmlar iderdi. Nizām-ı memlekete, ki Pādişāh-ı hilāfet-penā-huñ aḥkām-ı salṭanatde istibdād-u-istiklāliline menūṭ-u-merbūṭdur, anuñ eyyām-ı beḳāsinuñ imtidādı-yle ihtilāl ihtimālī olmağın, şart-ı fart-ı ihtiyāt ri'āyet olub, mādde-i fesāduñ izālesine ihtimām olındı. Mezhūr mahzūr-ı mütevaḳḳa'uñ def'i-çün mezbūr bed-gümānuñ kenār-ı āsitān-ı hizmet-i Sultāndan, belki miyān-ı meydān-ı cihāndan ref'ine mevḳūfdı. Lā-cerem, muḳtażā-yı rāy-ı vüzerā-yı pür-ḥazm ve ümerā-yı üli'-'azmle 'amel kılnub, zarar-ı 'āmmı def' için zarar-ı ḥāşşa iltizām olındı. Bir gıce Cemşid-i Nāhid-bezm, ḥürşid-i 'Uṭārid-ḥazm, vüzerā-yı kirāmı ve ümerā-yı 'izāmı sarāy-ı selvet-fezāyına da'vet idüb, şoḫbet itdi. Ol meclis-i ḥāşşda, Zühre-muṭrib māh-raḳḳāşdı, begler yediler ve içdiler. Hil'atlanub destūr oldı, her biri sürürla ṭurdı, maḳāmına gitdi. Mezkūr destūrī taşra çıkıcak, mekānına gitmege koyu-virmediler. Fermān-ı Sultānı yerine getürüb, işin bitürdiler ve ḳaydin yitürdiler. Sāḳi-yi ecel peymāne-i 'ömrinde bāḳi ḳalan bādeyi eline şunub, şürāḫī gibi boğazın şıkdı; desti gibi ḳolını ṭutdılar, ve ḥum gibi ağzını muḥkem yum-dılar, meycüş gibi cāmı burnından çıkıdı.

Giriftend ḥalk-eş şürāḫī-nişān
Ki ḥūn-ı dil ez dīde-eş şüd revān

Zıkr olan aḫvāl sene-i seba' ve semānın ve semāne-mi'e Şevvālinde vāḳı' olub, *kutile Ahmed Paşa* ta'rīḫ oldı. Evveli bu vechle olmayla āḫiri buraya irüb, emri temām olmayla ḳulüb-i ümerāya mehābet-i sal-ṭanat ṭoldı. Ḥamza Beg-oğlı Muştarfā Paşaya, ki mezkūr maḳḫūruñ ibrāmı-yle ve ilzāmı-yle ma'zül-ü-mahzül-ü-maḳṭül olmuşdı, itdügin buldı.

İle itdüğini unutma yoldaş
Bulnur her işe elbette pādāş
Cihān-ı müntaḳım ger ir ü ger giç
Ḳomaz kimsede kimse ḥaḳḳımı hīç

Ol kīne-cūy-ı tünd-ḥūy-ı türüş-rūy, fermān-ı vācibü'l-ittibā'-ı Sultān-ı cihān-muṭā'a Ḳaramanoğlı Ḳāsim Begüñ üzerine gidicek, mezkūr destūrı, ki aralarında ḥuşūmet-i 'azīme gāyetde ve 'adāvet-i ḳadīme nihāyetde idi, Yeñi Ḥişārda ḥabs itdürüb gitmişdi. Sultān Cem tekrār ḥurūc idicek, kendü ziyāde i'tibār bulub, zirve-i iḳtidāra 'urūc idicek, şafā-yı ḥāṭırla hizmet itmesini, ikdām-u-ihitimāmına menūṭ-u-merbūṭ olan maşlahatüñ bitmesini, ḥaşmınuñ meşreb-i ḫayātı mükedder olub ortadan gitmesine ta'lik itmişdi. İḳtizā-yı ḫāl ve istid'ā-yı maḳām

zarûreti, (19a) *ez-zarûratu/tübıhu'l-mahzûrât* ruşsati-yle, icâb olunan mahzûr-ı mezkûra rızâ-vu-irtikâb lâzım olb dururdu. Ol bed-râyuñ hevâsına tâbi' olub, itmâm-ı merâmına iltizâm ohnmışdı. Emmâ Husrev-i Behrâm-intikâmuñ fezâ-yı sarây-ı kalbi gerd-i kederle tolubdururdu. Oldı ki, zamân el viricek, ol serkeş-i âteş-fi'âli pâymâl idüb, bünyân-ı evvân-ı vücûdını vîrân eyledi. Boynına ecel zihinüñ girihin birağub; cân-ı bed-gümânını kemân-ı kînden atılan sihâm-ı intikâma nişân eyledi.

Bu hâdişe-i garîbe dağı havâdiş-i 'acibedendür ki, Sultân-ı cihân-sâz-u-'adû-sûzuñ dilsüzi, ki Gedük Ahmed anuñ elinde boğuldu, *katelte kutile ve-se-yukteli kâtilüke* hâdişi muhtazâsmca, bir iki kulu elinde, ki mezkûr maqtûlün şoından almışdı, yoğ oldı.

Küşti tu vu küştend tu-râ v-ân ki tu-râ küşt
Hem-küşte şüd ez gerdiş-i eyyâm ser-encâm
Bürdi tu vu bürdend tu-râ v-ân ki tü-râ bürd
Bürdend ez-ü hâşıl-ı eyyâm be-nâ-kâm

Sultân-ı cihân ve Süleymân-ı zamân zikr olan vezîr-i bed-fi'âli nişân-ı tîr-i tedbîr idicek, yerini mes'ûd-fâl-ü-mahmûd-hişâl Dâvud Paşa-yı Âşaf-rây-ı şaff-ârâya lâ'ik-u-erzânî gördi; Rûmili beglerbegisi iken mesned-i şadârete çıkarub, evvân-ı dîvân-ı Keyvân-mekânda desgâh-ı vezârete geçürdi, ve üzerine sâye-bân-ı 'izzet-ü-i'tibârî ve şevket-ü-iktidârî kurdı. Etrâf-u-eknâf-ı vilâyet-i 'Osmânî ol küh-şküühuñ mehâbeti-yle toldı; Ahmed Paşanuñ gedügin tutub, Ye'cüc-ı fitne seyline Sedd-i İskender oldı.

Olub Sedd-i İskenderî ol sipehbed
Yohn fitne Ye'cücünüñ kıldı münsedd

Gedük Ahmed Paşa harîm-i kerîm-i 'azîmü's-şân-ı 'Osmânînüñ kadîm hizmetkârlarından idi. Sultân Murâd Hân zamanından kalmışdı; emmâ Sultân Muhammed Hânüñ devrân-ı hilâfetine kemân-ı ictihâdla tîr-i murâdı atub, meydân-ı cihânda menzil almışdı. Biraz müddet Rûm vilâyetinde beglerbegi oldı, ve haylî zamân Anaçlı memleketinde emîr-ü'l-ümerâlık itdi. Şoıra dîvân-ı âsümân-nazîr-i süleymânîde vezîr-i şâhib-şadr olub, evvân-ı kâdrinüñ ucı eve-ı 'izzet-ü-i'tibâra yitdi. Maqbûl-i hazret iken ünnetinde mecbûl olan habâşet ucından ma'zûl-ü-mahzûl olub, mağzûb-u-menkûb oldı. Tâli'-i menhûs ve baht-ı menkûsla maşhûb olub, bir zamân zindânda mahbûs olduğdan şoıra gull-ü-züll-den halâş buldı. Rûvâtuñ şikâtından menkûldur ki, mezkûr sipehbed-i ser-âmed Kefe seferinden muzaffer-ü-maşşûr döndükde, hazret-i şâhib-

ķırān Sultān Muħammed Hānuñ ħuzūr-ı pūr-ħubūrına girüb, maķām-ı zemīn-būsda baş urub yūkündükde, sīmāsında ‘alāmet-i kibr-ü-ħod-bīnlik ħüveydā olmış, maħāyilinde naħvet-ü-ħuylā peydā olmış.

Der tengnāy-ı ħayret-em ez naħvet-i raķīb
Yā Rab me-bād ān ki gedā mu‘teber Őved

Çün Őhriyār-ı maġfūr serdār-ı mezkūrdan āŐār-ı mezbūrı müŐāhede itmiş, ħizmetinde ħāzır ve evzā‘-u-eķvāra nāzır olan ħavāŐsuñ ba‘zına eyitmiş:

“Her zamānda murādum oldur ki, bu serkeŐ-i bednijād-ı āteŐ-ni ħādī ayaġa dūŐūrüb, pāymāl idem. Emmā ben didügüm olmaz. Göresin gene yoldaŐları üzerine baş olur, çıķa-gelür. Sāye gibi yere çalmaġ istedikçe, güneŐ gibi semāya aġar. Kuvvet-i tāli‘i-yle aķrān-u-emŐal rasında ser-eķrāz-u-mümtāzdur. Her ne diyāra göndersem, yanar od gibi yaķavarur, yıķa-gelür”.

Ĥiķāb-ı müsteķ-ı Őhriyār-ı kām-kārla müŐerref olan, āfitāb-ı iķbālūñ iltifātı-yle su‘āle mecāl bulan muŐāħib-i Őāħib-i‘tibār istiġrāb yüzinden mezbūr kelāmuñ vechini istisār itmiş. Ol ħuds-maķām, ki ħads-i Őā‘ibden niŐāb-ı tāmımı var idi, cevāb-ı Őavāb virüb, eyitmiş:

“Selātin-i‘izāmuñ ve mülük-i taħt-niŐin-i kirāmuñ, Őoñında, bu vechle Őevket-ü-iķtidār, naħvet-ü-iġtirār issi ħizmetkārı ķalmaķ, evlād-ı emcādmuñ niķām-ı aħvāllerinüñ iħtilāliline sebebdür. Bunuñ gibi ġulām-ı ħod-kām-ı Behrām-ķabī‘at, hengām-ı fırsat ve eyyām-ı fitret eline giricek, serverlik hevesine ve ħusrevlik ķama‘ına dūŐmezse, sevdā-yı ħām-ı efserle hevā-yı nefse baş ķoŐmazsa ‘acebdür.”

Kuvvet-i enķār-ı Şeh ķudsī olur
Her naķar kim eyleye ħadsī olur

Rūmilinüñ beglerbegiligi Ĥızr PaŐa-oġlı Mehmed PaŐaya,ki Semendre diyārında ve Ungurus ucında merzbāndı, münāsib görüldi; ol vezir-i Őāħib-naķır ve emir-i Őā‘ib-tedbirüñ naķarında sipehsālārlık rāyeti dikilüb, bāb-ı sa‘ādet-me‘ābında ķūs-ı emāret uruldu.

Ĥayder-i kerrār-ı ‘azm, Őaff-der-i mizmārı- rezm ‘Alī PaŐa-yı ĀŐaf-niŐāna, ki sābıķā beyān olunduġı üzre mülk-i Ķaramanda melikü‘l-ümerā idi, Süleyman-ı zamān Semendre sancaġın virüb, ol ħavālide olan a‘dā-yı bed-rāya am ħavāle ķıldı; ol Őir-i naħeir-gir mürġzār-ı kārzār civārlarındaki Őikār-gāha geldüğinden āġāh olıcaķ, küffār-ı ġüm-rāhuñ leyl-ü-nehār kārı zārī olub, ol yirüñ yalñuz piri-vü-cüvām, ‘avreti-vü-oġlanı degül, diyār-ı Ungurusda deyrler iķindeki nāķūs bile nāle ķıldı.

Çünân revnağ-ı deyr ez-ü ber şikest
Ki püt nîz der deyr şüret ne-best

Çün Semendre sancağı, ki yâğî-yi bed-kîşüñ ceş-i Ye'cüc-hücû-
minuñ hurûc idecek ucıdur, ol yaz-u-kiş nâr-ı kârzârla 'ayş iden semen-
dere virildi; âheng-i ceng olcağ, nâm-u-neng için ölenler kimse kul-
luğma gönder gibi baş indürmeyüb, kılıcı-yle dirilen dilâverler her
kanda var ise yanına dirildi. Kenâr-ı cüybâr-ı deryâ-kirdâr-ı Tuna şar-
şar-ı hamle ve âteş-hiz çâpük-süvâr gâzileruñ ser-tîz nîzeleri-yle neyis-
tâna döndi; ol yazılarda hayl-i cerrârüñ türk-ü-tâzı-yle leyl-ü-nehâr
kopan gubâr-ı kârzâr ve gerd-i neberdle âyîne-i tâbdâr-ı âb tondı. Şim-
şir-i âteş-bâr-ı gâzâ ile küffârüñ diyârı kalmadı yandı; deşne-i teşne-leb-
ü-âteşin-ciger 'adû-yı kîne-cüyüñ kanına kandı.

Sâhib-kırân-ı cihân, Miğal-oğullarını
Kara Boğdan diyârına aķına gönderdüğini;
ol ser-âmed-i emşâl olan serdârlar, hayl-i
seyl-reftârla dârü'l-küfrüñ altını
üstine döndürdüğünü beyân eyler.

Hâzret-i Hudâvendigâr, Sultân Cemüñ ref'i ve Kâsım (20a) Be-
güñ def'i tedbirinde iken, devletle diyâr-ı Karamana çıkub, ol vilâyet
serkeşlerinin teshirinde iken, Kara Boğdan begi 'âķ olub, Eflaķ voyvo-
dasın, ki Sultân Muhammed Hânuñ naşbı-yle mansûb olmuşdı, sıyub,
leşkerin tağıtdı; iklimini, ki kadîmü'l-eyyâmdan dârü'l-İslâma men-
sûb ol-gelmişdi, yıķub yaķub gâret idüb, ol vilâyete hayli hasâret itdi.
Pâdişâh-ı hilâfet-destgâh mezkûr maşlahatden ferâgat bulcağ, ve sa'âdet-
le dârü's-saltanate gelüb, karar tutub, mukîm olcağ, mezbûr voyvoda
dergâh-ı 'âlem-penâha âdem gönderüb, tazallüm kıldı. Çün âfitâb-ı
âsümân-cenâb-ı sa'âdet-naşib-ü-'adâlet-nışâb Kara Boğdan melikinüñ
tuğyanın, gurûr-ı nefsi-pür-şürûrla 'işyâna taşaddisin, ol tağî-yi bâğî-
nüñ 'âķ olub mülk-i Eflaķa ta'addisin bildi, Miğal-oğlı 'Alî Bege ve
karındaşı İskender Bege, ki her gâh hayl-ü-sipâhla âheng-i cenge hâzır-
u-nâzırdılar, atları eyerlenmiş, kılıçları kuşanılmış, yayları kırılmışdı,
birisi Hayder-i şânî-yi zamân idi ve birisi Gazanfer-i neyistân-ı meydân-
dı, ne bir ocağda anuñ gibi yanar od urılmışdı ve ne bir elde bunuñ gibi
yaln kılıç görilmişdi.

İkisi daħi şaff-der-i nâmdâr
Biri Rüstem ü biri İsfendiyâr

Rümilinüñ, ki havâ-yı gâzâda pervâz uran şebbâzlaruñ yuvasıdur, ol
bümde toğan oğlanlaruñ vegâ yazısı bâzı kıracağ ovasıdur, dinç aķın-

cısını koşub, zikr olan serdârları Qara Boğdan diyârına irsâl kıldı. Ol hayl-i cerrâr seyl-i kühsâr gibi aqub, bârika-ı sinân-ı şâ'ika-kirdârla dâr-ı küffârı yıqub yaqub, esb-i bād-reftârla sipâh-ı zafer-penâh düşmen-i hâksâr-ı rû-siyâhuñ diyârın harâb-u-yebâb, hirmen-i mülkin pâyemâl kıldı. Tâzilerle yazılarda türk-ü-tâz iden Türklerüñ kızıl börkin-den Qara Boğdan şahrâları lâlezâra döndi; sinân-ı cân-sitân ve hüsâm-ı hün-âşâmla taşu ve toprağı la'l-i Bedağşân ve berg-i erguvân gibi kana yundı. Hün-ı küffâra teşne olan gâzilerüñ destindeki deşne-i tâbdâıla, ki âteş-nih-i nâr-ı kârzârdur, hirmen-i düşmen-i bed-kirdâr yandı; şimşir-i âbdârla ol yâğî-yi bââinüñ ocağı söyündi, ve diyârımuñ bâğı-vu-râğı qararub, deşt-ü-derde aqan ırmağı kana boyandı.

Oldı gerd-i neberd gökde şehâb
Yerde seylâb oldı hün-ı nâb
Qopdı başına kâfirüñ toğan
Oldı şimşir berq u kan bârân

Bostân-u-bâğın qara yir idüb, oğlın ve uşâğın dutub, esir idüb, bed-nihâd horyadlarını 'alef-i şimşir idüb kırdılar; Eflaküñ intikâmını ol 'âklardan al-virdiler. Her ne maqâmda ol bed-fercâmlaruñ dernegin işitdilerse, bi-direng üzerlerine varub tağıtdılar; gubâr-ı kârzâruñ buludı ve nâr-ı ilgaruñ dūd-ı hün-âlūdı-yle ol ilüñ günüñ günin dün itdiler. Begleri muqâteleye mecâl bulamadı; yüzeyüz gelüb, gözüküb, muqâbil olamadı. Her kişinüñ nefsi (20b) muqaddem olmağın hadem-ü-ğaşem başı teşvîşinde-ydi; beglerine yoldaşlık kayusu qalmamışdı, her biri kendü işinde-ydi. Mezkûr 'adū-yı bed-hüy-ı kine-cüyuñ sipehsâlâr-ı meşhürin gürüh-ı enbüh-ı küh-şükühü-yle Burut şuyı kenârında âb gibi iztirâbda ve nâr gibi iltihâbda görüb, üzerlerin urub, şavaş itdiler; yahñ kılıçlarla yanar od gibi irüb, küffâr-ı hâksârı gereği gibi qarub, ol serkeşlerüñ leşkerin kurd-u-kuşa, tuyûr-u-vuhûşa üleşdürdiler; şehid olan gâzilerüñ cânları-çün aş itdiler.

Şu yerine kan tolub cüy-ı Burut
Oldı gül-gün hün ile riş-ü-bürüt

Ol ceys-i bed-kişüñ kimisi tutuldu, ve kimi öldi. Serhengleri başın aldı, kaçdı; çeng-i cengden halâş oldu. Kaçurmağla komadılar, kovdılar, ve ardın sürdiler. Gerd-i neberde bulaşdurub, şahrâ-yı veğâyı tolaşdurub, tîğ-i miğ-reng-ü-âfitâb-tâbla ol firû-mâyeyi sâye gibi bucağdan bucağa tıkdılar; aradan kaçmış kitmişdi, aradan çıkdı kırtuldu, gördiler. Mağânim-i mevfûr ve ganâ'im-i nâ-mağşûrle manşûr-u-u-mesrûr dârlarına döndiler; kâhir-ü-zâfir, sâlib-ü-gâlib geldiler, diyârlarına çıkdılar.

Hâzret-i Pâdişâh-ı hilâfet-penâhuñ dergâh-ı âsümân-iştibâhma peyâm-ı fetih ve haber-i zaferi i'ân-u-i'lâm itdiler; cenâb-ı kâim-yâb-ı Sultân-ı cihândan ihsân-ı bî-kerân görüb, ol âfitâb-menziletten hişâb-ı müstetâb-ı tahsîn-ü-âferini işitdiler. Mezkûr gâzâ dañi mezhbûr 'âm-ı sürûr-encâmuñ şühûrında vâkı, oldu. Ol sâl-i ferruh-me'âl-ü-ferhunde-fâl envâ'-ı fütûhı câmi' oldu. Sâhib-kırân-ı 'aşr ol kış dârü 'n-naşr Edir-nede 'işret-ü-'ayş idüb, oturdu; kânûn-ı 'adâleti icrâ eyleyüb, vilâyetde zulm-u-bid'at kıomadı, götürdi.

Hâzret-i Hudâvendigâr devletle Sofya nâhiyetine nehzat buyurub, hiyâm-ı ikâmeti ol maqâmda kurduğunu; beglerbegiler 'asker-i zafer-rehber-ü-nuşret-ş-i'ârla varub, Tuna kenârında iki hişâr-ı üstüvâra bünyâd urduğunu beyân eyler.

Çün sene-i semân nev-bahârı oldu, gene zemâne ahvâli i'tidâl buldı.
 Âb ki âhen şüde bûd ez sipihr
 Âhen-i ü âb şüd ez tâb-ı mihr

Cihân-ı bûkalemün kânûnla külhâna beñzemişken, rebî'-i bedî'le gül-şen-i cinâna döndi; rüy-ı zemîn 'arûs-ı nâzenin gibi ârâste-vü-pirâste olub, köhne-pîr-i zemâne nev-cüvâna döndi. Kenâr-ı kişte-zâr ter sebze-lerle töldi; leb-i cüybârda hañt-ı sebz zâhir oldu.

Geçürmiş idi hamsini zemâne
 Veli beñzerdi yüzi nev-cüvâna
 Henüz olmuşdı hañt-ı sebz peydâ
 Şu gibi haddi şâfi vü mücellâ

Mi'mâr-ı rûzgâi bennâ-yı kuvâ-yı nâmiyeyi işledüb, binâ-yı hişâr-ı gülzârı, ki leşker-i gâret-ger-i şitâ harâb-u-yebâb itmişdi, tekrâr 'imâret eyledi; dîvârı kenârlarına çmâr-u-şanevberden bârûlar çeküb, nergis-ü-gül den şeşper-ü-siperle, süsen-i terden harbelerle içini serâser taldurub, zinet eyledi.

Sultân-ı zamân, şâhib-kırân-ı cihân, vüzerâ-yı rüşen-rây ve üme-râ-yı kâr-âzmâyüñ irşâdı-yle Mora (21a) Ova kenârında Belgrad civârında olan hişârları, ki elsine-i 'ibâdda Kıoyluş ve Hirem dimegle iştihr bulmuşlardur, ol diyârüñ muhâfazası emrinde gâyet mühim-ü-lâzım oldukları sebebden 'imâret olunmak buyurdu. Mezkûr kal'aları mer-hûm-ü-mağfûr Sultân Muhammed Hân kış seferinde Ungurus elinden alub, harâb itmişdi; kâfir evlerini ağaçdan yapıdururdu, ol seferde leş-ker-i zafer-eşerüñ tiğ-i âteş-bârı-yle yanub, bi'l-külliyeye gitmişdi. Hâz-

ret-i Hüdāvendigār bu nevbette bünyād-ı sengin ve dīvār-ı metinle ābād olmaların vech gördi. Kıral-ı bed-fi'āl ol vaz'a rāzī olmayub, nizā'-u-cidāl itmek, kal'alar yapulu-țururken 'azīm ictimā'la gelüb kıtāl itmek ihtimāli var idi; zīrā, ol hışārlaruñ dīvārına her taş ki konurdu güyā ki Ungurus-ı menhūsūñ başına dokunur ve göbegine mih ıokunurdu.

Lā-cerem, yarađ-u-yasađla leřker-i cerrār-ı zafer-ři'ār-u-nuřret-āřāruñ ihzārına hācet oldu; Anaıolnuñ ve Rūmilinūñ sipehsālārlarına ahkām-ı vācibū'l-imtiřāl irsāl olunub, da'vet oldu. Hışārlaruñ birisini Anaıol beglerbegisi İskender Pařa yapmak buyurıldı, birisini dađı Rūmili beglerbegisi Međmed Pařa 'imāret emr oldu. Beglere ve sipāh-ı kiřver-penāha ulađlar gitdi; yakında ve ırakda olanlar sefer haberin iřitdi. Miřāl-i 'ālī-řān-ı vācibū'l-iz'āna fi'l-hāl imtiřāl itdiler; yarađların ve yasađların görüb, isti'cālle çıđdılar gitdiler.